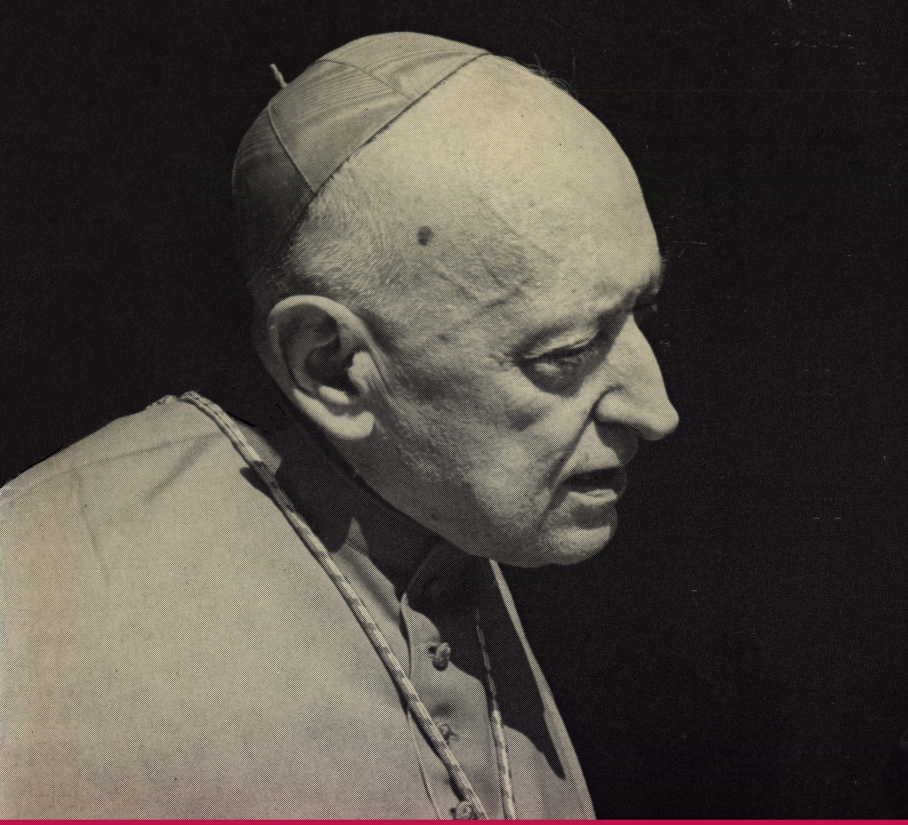

Palágyi N.

Hüségesen követte az Urat

Mindszenty bíboros életútja és példája

PALÁGYI NATÁLIA

HŰSÉGESEN KÖVETTE AZ URAT

Mindszenty bíboros
életútja és példája

1976

Minden jog fenntartva.

Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei,
St.Gallen.

BEVEZETŐ

A negyvenes évek vége felé én is ott szorongtam egy alkalommal a budapesti Szent István Bazilikában, amikor Hercegprímás Urunk beszélt. Álltam a tömegben és szomjas lélekkel hallgattam szivekbe találó, határozott szavait. Egyszer megemeltem egyik lábomat, hogy kissé jobban helyezkedjem a minden oldalról nyomó tömegben, s a beszéd végéig nem tudtam többé visszaállni helyemre: kénytelen voltam egylábon maradni végig. Szószerint minden talpalattnyi hely el volt foglalva...

1973 szeptember 18-án a kanadai Torontóban, az óriási előadócsarnokban hallottam őt ismét sokezres tömeghez beszélni. Törékeny, elkínzott teste kiegyenesedett, fölénk magasodott, lelke tüzétől óriássá nőtt korunknak prófétája, kereszténységünknek és magyarságunknak élő lelkiismerete.

Köszönjük az isteni Gondviselésnek, hogy őt nekünk adta: a magyar történelemnek egyik legnehezebb korszakában eligazító hang és útmutató kéz lehetett számunkra. Köszönjük az Úristennek, hogy erős lelket ajándékozott neki, aki a sötétség órájában eleven vértanú tudott lenni egyházáért és nemzetéért. Köszönjük a Mindenhatónak, hogy magas korára lehetővé tette, hogy szabadon szólhatott az egész világ lelkiismeretéhez, végigjárhatta úgyszólván az egész földkerekséget, és kiadhatta Emlékiratait.

A hívők reményével bízunk abban, hogy a boldog örökkévalóságban, a jó Isten színe előtt közbenjár mindannyiunkért: korunk kiszikkadt lelkű tömegeiért, az igazi emberi szabadságért, és a jobbra s nemesebbre vágyakozó, mai magyarokért.

Mindszenty József bíborosról sokat írtak és még sokat fognak ezután is írni. Ez a kis könyv a Tőle kapott Lelki Örökségről szól. Az örökéletben való hit mellett igaznak tartjuk Arany mondását is: «Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét, ámbár napja múl . . . »

⁂

Nekünk, magyaroknak, igen gazdag a lelki örökségünk. Amióta Szent István és munkatársai, Szent Gellérttel az élükön, megnyitották nekünk az evangélium forrásait, ezer év óta a magyar szenteknek és példaadó egyéniségeknek hosszú sora mutatja számunkra a helyes utat. A tegnap magyarjainak is megadatott, hogy hallhatták Prohászka Ottokárt, Bangha Bélát, Apponyi Albertet.

Nekünk, mai magyaroknak, Mindszenty József bíboros atyánk adatott. A mi feladatunk, hogy tanulékony lélekkel megfigyeljük egyéniségét, példáját, megfontoljuk szavait és a magunk sajátos életkörülményeire alkalmazzuk útmutatásait. Természetesen vannak őbenne olyan egyéni vonások, melyeket megcsodálunk, de amelyek egészen csak az ő személyisége. Azonban vannak — gazdagon — olyan jellegzetességek Bíboros Atyánkban, melyek követésre buzdítanak, s ha komolyan törekszünk az ő nyomában járni: boldogabbak leszünk, és megváltoztathatjuk a világ arculatát körülöttünk.

Róma, 1976 Hamvazószerda

Palágyi Natália testvér

Festő fürkészheti, szobrász mintázhatja, történettudós elemezheti, de egészen megérteni ki tudja Isten remekét, akinek Ő teremtette. Mi is alázattal kell, hogy közeledjünk feléje, de azzal a vágyakozással, hogy tanulni akarunk tőle.

Ő maga így szól hivatásáról:

«Állok Istenért, Egyházért, Hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos.»

Lelkiségében talán ez a legjellegzetesebb: ez a tökéletes összhang, amellyel Istenét, Egyházát és Hazáját szereti, vértanúságra kész hűséggel és önátadással.

Ez az összhang mélységes hitéből fakad. A hitből, melynek át kell járnia az egész életet. Erről a kérdésről így szólt Pécsett, a szent Gellért ünnepségek befejezésekor, 1946 október 20-án:

«Az a tan, hogy a vallás magánügy, gyökerében rossz és bűnös. Alapja és gyökere a láthatatlan egyház, levegője a vallásközömbösség. A katolikus Egyház kárhoztatja a láthatatlan egyház tanát. A vallásközömbösség önmagában is föltétlen rossz, istentelen, lehetetlen, veszedelmes, és az Egyház kárhoztatja. De rossz a célja is: az egyedül szükségesnek, a lélek üdvösségének leértékelése.

A vallás körül képmutatásnak helye nincs. A vallás vagy igaz, vagy nem. Ha nem igaz, nem szabad megtűrni a lelkek és házak legrejtettebb zugaiban sem. Ki kell irtani, mint a morfiumot és a hamis kártyát. De ha igaz, akkor a vallásnak, mint igazságnak

nyilvánossági jogot és érvényesülést kell engednünk az élet egész vonalán, községházán, vármegyén és parlamentben, iparban és gyárban, vasúton, hivatalban, hogy a magán- és közösségi embernek megbizható vezére legyen az élet útján ...

Ezen a téren mégis az a döntő, mit mond nekünk az út, igazság, élet: Jézus Krisztus. Mondja, igaz: Menj be a kamrádba és imádkozzál rejtekedben (Mt 6, 6); de azt is: Valljatok meg engem az emberek előtt (Lk 12, 8). A hitigazságok és erkölcsi törvények meghirdetésére küldött Egyházat hegyre épült városnak, véka alá nem rejthető gyertyának, a világ világosságának és sójának (Mt 5, 13-15) mondotta.

Nemcsak a zsinagógákban és a jeruzsálemi templomban hirdette az Evangéliumot, hanem utakon, hegyeken, a Genezáreti tengeren, falukon és városokban. Nemcsak Lázáréknak magán családi körben, de ezres tömegeknek is; a tömeg szüntelen követi; nemcsak elvonult volt, hanem járt és hirdette az igazságot a zsidó nagytanácsnál, Annás, Kaifás főpapoknál, Heródes királynál, Pilátus római helytartónál, akik akkor a zsidóság és a római világbirodalom közéletét jelentették. A nép elé megostorozottan kiállítása, a fővároson át keresztútja, Jeruzsálem felett megfeszíttetése, halála, feltámadása: nép- és világmozgató események. Ha itt-ott rejtekben tanított, akkor is azt mondja: Amit rejtekben mondok nektek, hirdessétek a lapos háztetőkről (Mt 10, 27), vagyis a legnagyobb nyilvánosságnak.

Egyházának meghagyja: Elmenvén az egész világra, tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén és tanítván őket megtartani mindazt, amiket én mondottam nektek (Márk 16, 15). Mindenkoron, a világ végezetéig, mindenüvé, az egész világra, minden em-

ber számára adja ezt a küldetést. Hozzáteszi azt is: Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg (Lk 10, 16). Jézus Krisztus nem ismeri a vallást, mint magánügyet. Egyenesen azért jött, hogy ami földi életében csak mustármag volt, hatalmas fává terebélyesedjék (Mt 13, 31-32).

És apostolai nem nagyon magánügyként rejtegetik a vallást. Szent Pál viszi zsidókhoz, pogányokhoz, felkeresi az akkor ismert világ legjelentősebb városait: Korintust, Efezust, Szalonikit, Rómát, bemegy Athénbe, a tudomány városába, felmegy az Areopágba, ott hirdeti az ismeretlen Istent, a halált, Krisztust, a megfeszítettet és bizonyságtételeit. Szent Péter Jeruzsálem főterén Pünkösdkor tizenhat nép előtt szól. Csak a megkeresztelkedők száma háromezer lélek (Ap. csel. 2, 5-41). Aztán jár a zsidó főtanács előtt, elmegy tanítani a világbirodalom kellős közepébe, Rómába. Mindkettő életével fizet, mivel a vallással, mint magánüggyel nem lappangtak.

A kereszténység tarsolyában, küldetésében ott van a nyilvánosság, a közélet átalakítása. Mint XIII. Leó mondja: Az ember nemcsak mint egyén, hanem mint közösség, mint állam is köteles vallásos és erkölcsös lenni (Immortale Dei - 1885). XI. Pius azt tanítja: a nyilvános élet is vallásosságra van kötelezve (Ubi arcano Dei - 1922; Quas primas - 1925).

Ugyanazt hirdetik komoly államférfiak is, mégha az Egyházon kívül állanak is. Washington mondotta az 1789-i kongresszuson: 'Vallás és erkölcs az állam jólétének legnélkülözhetetlenebb támaszai. Hiába dicsekednék hazafiságával az, aki a társadalom épületének ezt a két oszlopát le akarná dönteni'.»

Mindszenty bíboros egyénisége képviseli azt az eszmét, melyet a költő, Sik Sándor így fogalmaz meg:

Ne nézz se jobbfelé, se balfelé,
Az egyenes út az Istené.

Milyen könnyű az inga járásával együtt kilengeni... Pártoskodó csoportok közt mennyivel egyszerűbb az egyik félhez odaszegődni, s azután gondolattalanul követni a nyájat.

Az Isteni Mester határozott döntést vár el az Őt követőktől. Döntést és állásfoglalást.

Mindszenty bíborosnak voltak elvei, s azokat követte, áldozatok árán is. S ez az ő egyik legnagyobb ajándéka számunkra, mai magyaroknak: legyenek elveitek, helyes és igaz elvek, az Úristen parancsával megegyező élet-alapelvek. Legyen a mi zászlónkra írva ez a szó: Elvhűség!

Elvhűség. Egyenes út. Meggyőződésünknek nyílt megvallása. Erre idézzük Mindszenty bíborosnak Zalaegerszegen 1946 szeptember 15-én, a plébánossága alatt épült hatalmas Notre Dame zárda kertjében, 20.000 zarándok jelenlétében mondott beszédét:

«Az igehirdetésnek csak egy feladata lehet: hirdetni Jézus bizonyságtételét; Krisztust, a megfeszítettet (Kor. I. 4,1). De amint ugyanezekkel hirdetőjük, Szent Pál, össze tudta egyeztetni lelkének alanyiságát, nem veszi rossz néven az én küldőm sem, ha Zalaegerszegen, negyedszázados működési helyemen egykor buzgó és szívemből szeretett híveimmel, Zala derék népével szemben kitágul a lelkem és olyan melegsége buzog elő belőle, aminőt ezer és ezer

helyről csak egyetlenegyszer tudunk adni. 'Jó emlékezettel vagytok felőlem, óhajtván minket látni, valamint mi is titeket' (Filipp. 3, 6).

Emlékeztek. Két és fél éve, azon a Feketevasárnapon mondtam nektek utoljára: Kedves Híveim! A két és fél év alatt sok minden zajlott le felettetek is, felettem is. Ám mi nem panaszkodni jöttünk össze. Elvégre olyan időket élünk, amikor az egyéni keresztek egészen bevonulnak a köz nagy keresztjének az árnyékába...

Jut-e eszetekbe, hogy még mikor nálatok voltam, miket mondottam nektek? (Tess. II. 2, 5).

Ez a második trianoni örvény mélyebb, vészesebben gomolygó, mint az első. Hogy miért, nem kell részleteznem. Emberi erőkkel jóvátehetetlen és helyrehozhatatlan. De a mi sebeink mindig Grál-erőkkel gyógyultak be:

A tatár seb Szent Margit vezeklésével.

A török seb a Regnum Marianum eszméjével.

A mai nagy seb a két gyógyszerrel együtt gyógyul csak meg. Ha a tékozló fiú visszatér az apai-anyai házba. Templom, iskola, családi otthon lehelli az engesztelést, az egész nemzet megújul a Mária-tiszteletben...

A szenvedésekben kifinomodott lelkek engesztelnek is, ostort fognak a maguk testére.

A bűnfolyam a világon, az országon nagy tény. Rajtunk, hívőkön áll, felülhaladja-e a szentség világa. De az utóbbinak a napfényben kell történnie. 'Amit rejtekben mondok is nektek, hirdessétek a tetőkön' (Mt 10, 27), tehát nyilvánosan és hangosan.

Ha hitetlenség polgárjogot nyer, fölséges, nyilvános hitvallás kell. Ha ölnek, fajtalankodnak, lopnak, rágamaznak és még csak nem is rejtik, sürgessétek

és érvényesítsétek a két kőtábla polgárjogát. Ha van pöffeszkedő és szemérmetlen korrupció, legyen tógája a hódító útra induló tisztességnek is.

A valláserkölcs emberi életünk alapja és mestergerendája, vasútvágányunk, napunk, levegőnk, orvosunk és éltetőnk, mindennapi kenyerünk és a szemünk világa.

Nem várok mást ettől a találkozástól, mint amit az Apostol várt a filippiekkel való találkozástól: 'Csak Krisztus evangéiumához illően járjatok, hogy vagy mikor odamegyek és meglátlak titeket, vagy távollévén, halljam felőletek, mint állotok egy lélekben, egy akarattal, együtt munkálkodván az Evangélium hitéért, és hogy semmiben sem rettentek vissza ellenkezőitektől; ugyanazon tusakodástok lévén, melyet énbennem láttatok és most felőlem hallotok' (Filipp. 1, 27-30).

Tehát kedves, drága atyámfiai, én örömem és koronám, úgy álljatok az Úrban, szerelmeseim (Filipp. 4, 1).

Ami igaz, ami tisztességes, ami igazságos, ami szent, ami szeretetreméltó, ami jó hírt szerez, ami az erényhez és dicséretes fegyelemhez tartozik, azokról gondolkodjatok.

Amiket tanultatok és vettetek, hallottatok és láttatok tőlem, azokat cselekedjétek és a békesség Istene veletek lesz (4, 8-9). És akkor hozzátok jövetelünk nem volt hiábavaló (Tess. I. 2, 1). Amen.»

MINDSZENTY BÍBOROS PÉLDAKÉPÜNK

Példakép ő nekünk, ma élő magyaroknak és az elkövetkező korszak utat kereső emberének. Köve-

tésre indít az ő erényeire, melyekben a leginkább kiemelkedők:

Rendíthetetlen hite.
Elvhűsége.
Az elvek alkalmazása, önérdekek ellenére is, áldozatok árán is.
Kristálytiszta jellem.
Az elvhűség és az emberszeretet által táplált bátorság.
Kötelességtudattal tökéletes egyensúlyban lévő belső szabadság.
Az Istenkéz-írta emberi jogok és kötelességek nagyraértékelése.
A közjó, a közösség érdekeinek világos felismerése, s minden helyes és morálisan igénybevehető eszköz alkalmazásával annak szolgálata.
A mindennapi életben is megnyilatkozó erős szociális érzék.
A gyengék, szenvedők, öregek és gyermekek iránt való különleges gyöngédség.
A mások vezetésében megnyilatkozó céltudatosság.
Az evangéliumi embereket jellemző nagy egyszerűség.
Erős gyakorlati érzék.

❦

Mindezekben a mai ember követheti Mindszenty bíboros példáját:

imádsággal,
a kegyelmi eszközök használatával,
ön-neveléssel,
nevelő munkával,
áldozatok vállalásával,
alkalmazva saját életkörülményekhez.

MINDSZENTY BÍBOROS UTOLSÓ KÖRLEVELE

Mindszenty József bíboros, Esztergom érseke és Magyarország hercegprímása, két héttel halála előtt, 1975 április 21-én, a venezuelai Caracasból az alábbi körlevelet intézte világszerte szétszórtságban élő, szeretett magyarjaihoz:

Amióta 1971 szeptember 28-án el kellett hagynom nekem is hazámat, azóta kisebb-nagyobb megszakítással járom a világot és keresem az egész földgolyón szétszóródott magyarokat — Torontótól a Fokföldig, San Franciscotól Új Zélandig.

Most eljutottam Dél-Amerikába is. Miért teszem ezt 83 súlyos esztendővel a vállamon?

Azért, mert erre kényszerít a világon legárvább népem szolgálata, amit elvállaltam akkor, amikor boldogemlékű XII. Pius pápa 1945. szeptember 16-án, hazánk legújabb történelmének talán legnehezebb esztendejében, kinevezett esztergomi érseknek és ezzel Magyarország hercegprímásának is.

Mi a célja ezeknek a látogatásoknak? Az, menekült magyar testvéreim, hogy a számkivetés immáron 30. esztendejében hitet és reményt öntsek a lelkekbe, ha már csüggetegek. Hitet, hogy nem volt hiábavaló eddigi küzdelmetek, ha hívek maradtok a számkivetésben is apáitok és őseitek szent örökségéhez, amit Szent István király hagyottt reánk végrendeletében. És ez a végrendelet így szól: hűség az Úr Istenhez, Krisztushoz, a Nagyasszonyhoz, Egyházatokhoz és magyar hazátokhoz. Szerettem volna mindnyájatokat felkeresni, de a szétszóródottságban lehetetlen mindenkit elérnem. Ezért írom ezt a körlevelet, hogy irott szavam elérje a kisebb magyar csoportokat is.

Arra kérlek, arra figyelmeztetlek benneteket írásban, amire kérem élőszóval azokat, akikhez személyesen el tudok jutni: Ha le is szakított nemzetünk életfájáról és messze világrészekbe sodort ez a legnagyobb történelmi vihar, ne váljunk örökre elhalt rügyei-, elszáradt leveleivé ennek az annyira megtépázott magyar életfának.

De mit tehetünk mi — kérdezitek — ebben a nagy idegenségben?

Az első, amit meg kell tennetek, az, hogy öntudatosodjatok! Hogy ráeszméljetek, rádöbbenjetek arra, hogy Szent István, Szent László, Szent Erzsébet, Hunyadi János, Rákóczi, Zrinyi és Széchenyi István népe vagytok! Ezért ne haljon el nyelveteken a magyar szó! Ne felejtsétek el szüleitek nyelvét! Ha egyedül vagy, imádkozz legalább este magyarul. Ha olyan szerencsés vagy, hogy magaddal vitted az otthoni imakönyvet, vedd elő és forgasd legalább ünnepnapokon. Írj magyar levelet haza vagy barátaidhoz. Olvass magyar lapot, újságot és könyvet. Magyar házastársak beszéljenek egymással magyarul! És ti, magyar szülők, ne vonjátok el gyermekeitektől az édes magyar anyanyelvet! Nem hiába kaptátok szüleiteken át a jó Istentől. Kincs az, amit át kell adnotok gyermekeiteknek is! Meg kell tanulni az új haza nyelvét is, tudom, de nagyon szépen megfér együtt őseitek nyelvével. — Ahány nyelv, annyi ember; de az első helyen az anyanyelvnek kell állnia!

Magyar édesanyák, imádkozzatok gyermekeitekkel magyarul! Bármilyen fáradtak is vagytok este, csevegjetek velük magyarul, meséljetek és énekeljetek velük magyarul. Édesapák, gondoskodjatok arról, hogy a gyermek megtanulja a magyar betűt

is; tanítsátok meg magyarul olvasni. Olvassatok nekik magyar történelemből, a magyar földről. Alkalmas könyveket most már nagyobb magyar központokból lehet szerezni.

Találjunk egymásra a szétszórtságban és fogjunk össze, mert nem csak «ősei», de testvérei is vagyunk egymásnak. Ne csak anyagilag segítsük egymást, de lelkileg, szellemileg is, megmaradni magyarnak. Az, aki magyarságában erős és képzett, segítse azt, aki már ingadozik. Hozza vissza a magyar közösségbe!

Ahol már van 10-15 magyar család, fogjon össze és teremtse meg a hétvégi magyar iskolát, ha csak 4 vagy 5 magyar gyermekről van is szó, meg kell tenni!

Ha kevesen vagytok ahhoz, hogy önálló magyar istentiszteletet és szentbeszédet követelhetnétek, szervezzétek meg legalább a nagyobb egyházi és nemzeti ünnepeket úgy, hogy kérjetek magyar papot, vagy menjetek szervezetten a nagyobb magyar közösségekbe magyar misére. A nagyobb magyar központokat kértem és mindig kérem arra, hogy segítsenek nektek ebben, hogy nyújtsák ki felétek a segíteni akaró magyar kezet, de ti a felétek nyújtott kezet ragadjátok meg!

Fontos, hogy tudjunk egymásról, ezért le kell fektetni mindenhol — még ott is, ahol nincs külön magyar pap — a magyar katasztert. — Hány magyar család, hány magyar gyermek van a körzetben, mennyi a magányos?

Ez csak a kezdet, a felrázás, a magyar lélekébresztés! A többi azután jön. Fajtánk bátor, találékony és életrevaló. Miért nem tud az lenni a magyarság vonalán is?

1975 május 7-én VI. Pál pápa ilyen szavakkal búcsúztatta Mindszenty József bíborost a Szentév alkalmából Rómába zarándokolt hívek előtt:

«Sajos, gyászhír bejelentésével kell kezdenünk a mai kihallgatást. A halál hazaszólított egy férfiút, kioltott egy fényt, mely bevilágította az Egyház működését és életét. Aki hazatért, s akihez legmelegebb gondolataink szállnak, egyedülálló volt mint Főpásztor és Főpap: messze világító, gondolkozása nemes, akarata hajlíthatatlan. Kiválasztott volt arra a feladatra, hogy a magyar Egyháznak egyik legsúlyosabb korszakában a legkiemelkedőbb őrhelyen, a legelső csatasorban álljon.»

Előző napon, 1975 május 6-án szólította Magához Teremtője Mindszenty József bíborost, Krisztus ügyének rettenthetetlen harcosát, Bécsben, a számkivetésben.

A családi otthon

Szüleiről őmaga így ír Emlékirataiban:

«1892 március 29-én láttam meg a napvilágot Vas megyében, Mindszenten. Szüleim szőlő- és földmívelők voltak, mintegy húsz holdnyi örökölt és szerzett területen. Édesapám, Pehm János fiatalon községbíró, majd közgyám s később négy évtizeden át egyházközségi és iskolaszéki elnök volt. Egyik ősének Zala vármegyében hirdették ki 1733-ban magyar nemesi státusát; azért a vitézségéért nyerte el, melyet Kiskomáromnak a törökök kezéből történt visszaszerzésekor tanúsított. Édesanyám, Kovács Borbála felmenői a zalai Zrinyiek várjobbágyai voltak. Mindkét szülőm ősei évszázadok óta éltek a szín-

magyar Hegyháton és Kemenesalján. Minden rokonságom erről a tősgyökeres magyar vidékről való... Volt köztük iparos, földmíves, számadó juhász, nagyprépost, városi tisztviselő, ezredes, kir. kúriai bíró, plébános, pénzügyi tisztviselő.

Hatan voltunk testvérek, kik közül egy nyolcéves korban, két iker pedig egészen kicsi korban halt meg. Egyik húgom nyolc, a másik hat gyermeket nevelt fel. Édesanyámnak unokáiban és dédunokáiban sok öröme tellett... A hat gyermekből én voltam az első.»

«Meleg otthon volt az én szülői házam, az imának és az erényes életnek melegágya. Ennek a csendes falusi otthonnak tiszta lelkét és fényét édesanyánk sugározta ránk páratlan anyai szeretetéből. Eszes, csendes, finom asszony volt, aki odaadással végezte a házi teendőket, mintaszerűen nevelt, gondozott bennünket, s ugyanakkor apánk mellett is ott állt a nehéz mezei munkákban. Igen jellemző tulajdonsága volt, hogy — szívóssággal és körültekintéssel — csaknem minden életrevaló tervét végre tudta hajtani, nagy nehézségek előtt sem torpant meg. Neki köszönhetem, hogy az elemi iskola elvégzése után gimnáziumba kerültem.»

A jövendő hercegprímásnak az édesanyáról szóló, több kiadást megért és egyre bővülő könyvének eleven mintája saját édesanyja. Az ő egyéniségéről emlékezik meg fiúi, gyengéd szeretettel az Emlékiratok sok helyén, köztük a legszebben a Fegyházam Őrangyala című fejezetben. Édesanyja halálát követő esztendőben, 1961 Nagyboldogasszony ünnepén, a budapesti amerikai követség tisztviselőinek tartott angolnyelvű szentbeszédében így emlékezik meg erről a Mária ünnepről, gyermekkorából:

«1902-ben Nagyboldogasszony ünnepén a vasvári temető messze-híres zarándokhelyén mintegy százezer hívő sereglett össze négy-öt vármegyéből a Szent Szűz megdicsőülésének ünneplésére. Megkezdődött a szentmise és zengték a szép éneket: Az égi szent város gyöngykapui nyílnak áldott Szűz Máriának, Jézus Szent Anyjának ...

Tíz éves voltam én akkor, édesanyám huszonhét. Jóságos keze vállamon nyugodott és ő szívből énekelt. Felnéztem arcába: az ő szemében is gyöngyszem könny ragyogott. Nagyon szerette a Szent Szűzet, az asszonyi nem ékességét, dicsőségét.

Majdnem fél évszázaddal azelőtt történt ez, mielőtt XII. Pius pápa kihirdette a mennybevitel dogmáját. Ezután az ünneplés után vásárolta meg nekem édesanyám a gimnáziumba való első szép ruhát és kalapot.

Negyvennégy évvel később ezen az ünnepen szenteltem újra Szombathely székesegyházát, melyet súlyos amerikai bombatalálat után a hívek helyreállítottak. Azon a reggelen a régi Mária énekre ébredtem, az érkező zarándokok zengték a székesegyház közelében. Tudtam, hogy hetvenéves édesanyám is ott van az éneklő zarándokok között.

1950-ben, a dogma kihirdetésének évében a vasvári zarándoklatot nem lehetett megtartani. Betiltották ... Mária országának zarándokhelyeire százezres tömeg nem mehetett többé.»

Iskolái

A mindszenti elemi iskola egytanítós, osztatlan oktatásának öt éve után a magas színvonalú és szigorú nevelést adó, premontrei főgimnáziumba került,

Szombathelyre. A felsőbb osztályokban felküzdötte magát a jó tanulók közé. A hittudomány, az irodalom és a történelem érdekelte leginkább. Az ifjúsági Kongregáció prefektusa lett, és jelesen érettségizett. Édesanyja sok imádsága kísérte pályaválasztását. Az irodalom is vonzotta, és a papi hivatás. Édesanyjának volt egy szerető és okos megjegyzése: Fiam, írni akkor is írhatsz, ha pap lesz belőled ...

Belépett a szombathelyi szemináriumba. Mehetett volna a bécsi Pázmáneumba tanulmányai elvégzésére, ő azonban a hazai földön kívánt maradni. 1915 június 12-én szentelte pappá megyéspüspöke, gróf Mikes János, a szombathelyi székesegyházban.

A lelkipásztor

Papi működését a Rába mellett levő Felsőpaty községben kezdte meg, mint segédlelkész Geiszlinger Béla plébános mellett. Jákfa község és a hozzátartozó falvak lelki ellátása és a hitoktatás volt a feladata. Az első világháború második éve volt ez az esztendő. Mint ő maga említi, sokat köszönhetett kiváló lelkipásztor plébánosának, aki jól tudott bánni híveivel. A fiatal káplán a lelkiek mellett a hívek anyagi és társadalmi érdekeit is törekedett szolgálni. Ebben az időben adta ki először az Édesanya című könyvét, mely egy éven belül második kiadást ért meg.

1917 február 1-én áthelyezést kapott a zalaegerszegi állami főgimnáziumba, hittanárnak. Csakhamar két ifjúsági Kongregációt vezetett és prézese lett az édesanyák Mária Kongregációjának. Bekapcsolódott a vármegyei központ kulturális életébe. Vállalta a vármegyei hetilap szerkesztését, a hitelszövetkezeti igazgatósági tagságot és a megyéspüspök megbízá-

sából tagja lett a városi képviselő-testületnek. A megyei hetilap szerkesztésétől megvált az 1918-as forradalom alatt, de ugyanakkor indított egy saját hetilapot, a Zalamegyei Újságot. Zalaegerszeg városának értelmiségi emberei közül sokakkal került szoros munkatársi kapcsolatba, többekkel életre szóló barátságot kötött.

Már ötödik éve dúlt az első világháború, s közeledett az összeomlás. Az 1918-as októberi forradalom megingatta Szent István országának alapjait. A zűrzavarban Károlyi Mihály ragadta magához a hatalmat. A magyar nép többsége nemzeti tragédiának érezte azt, ami történt. Zalában is szervezkedtek. A Zalamegyei Újságban bírálták a forradalmi túlkapásokat és felkészültek a tavaszra kilátásba helyezett választásokra.

Egyik napon, déltájban hazafelé tartott. Útja a főtéren egy tömegggyűlés mellett vezetett el. A fővárosból érkezett pártvezér kedvéért odavezényelték a dolgozókat. Amikor a fiatal pap a közelbe érkezett, hallotta, hogy a kommunista szónok éppen a reakciós papság ellen dörög. Erre megállt egy percre. A következő pillanatban megkondult a déli harangszó, ami észrevehetően megzavarta a demagóg szónokot. Mindszenty, kihasználva a pillanatnyi helyzetet, messzehangzó, erős hangján imádkozni kezdte az Úrangyalát. És az első Üdvözlégyet már a tömeg is hangosan imádkozta vele. Ima végén még keresztet vetett, azután ő is, meg a hallgatóság is hazamentek.

A kommunisták előtt nem volt titok a fiatal pap tevékenysége. Sok más vezető egyéniséggel együtt őt is letartóztatták. Rövid idő múlva szabadonbocsátották ugyan, de kitiltották Zalaegerszegről. Csak

az 1919-es kommunizmus bukása után tért vissza Zalaegerszegre, akkor már mint a város plébánosa. A 27 éves új plébános beiktatásán a megyéspüspök megjegyezte, hogy a fiatalság olyan «hiba», amely napról napra kisebb lesz.

A plébániához Zalaegerszeg város és öt környező község tartozott. 16.000 lakós a városban, és 4.000 lakós a falvakban várta a lelkigondozást. A fiatal plébános mindent megtett, hogy valamennyi hívőjével személyes kapcsolatba kerüljön. Megszervezte a házapostoli intézményt. Ha egy család erkölcsi vagy anyagi bajba jutott, arról azonnal értesült és vagy személyesen sietett segítségükre, vagy káplánjait küldte hozzájuk. Leginkább arra volt gondja, hogy minden súlyos beteghez elhívják a papot. Elérte, hogy plébániája területén senki sem halt meg a szentségek felvétele nélkül. Az évvégi hitéleti statisztika összeállításakor mindig ennek örült a legjobban, — emlékszik vissza a zalaegerszegi időkre volt káplánja és egy életen át hűséges munkatársa, Dr. Vecsey József.

Mindszenty plébános elődje alatt csak öt szervezett papi állás volt a városban. Ő már az első években négy új hitoktatói és egy kórházlelkészi állást szervezett. Közben felépített a város munkásnegyedében egy nagy zárdát és templomot a ferences atyák részére, akik közül kettő rendszeresen bekapcsolódott a plébániai munkába. A lelkészkedő papság létszámának emelésével a hitbuzgalmi és kulturális egyesületek élére is alkalmas vezetőket tudott állítani. Nagyméretű, új kultúrházat létesített: ott folyt az ifjúságnak iskolánkívüli nevelése. Férfi Liga, Asszonyok Kongregációja, teológiai hetek, férfi és női lelkigyakorlatok előadói között Prohászka Otto-

kár és Bangha Béla is szerepeltek. Megszervezte a Legényegyletet, a KIOE-t, a Katolikus Dolgozó Leányok mozgalmát, a falvakban a KALOT és KALÁSZ csoportokat, s nem utolsó sorban a cserkészetet. Mint a megyeszékhely plébánosa hivatalból tagja volt a városi és megyei képviselőtestületnek. A rendszeres szegénygondozást az egész megyében megszervezte. Az elaggott szegényeknek a városban otthont építtetett. Évente mintegy 35 diáknak tette lehetővé a középiskolai tanulást. Megalapította az egyházközségi Zrinyi nyomdát. A Notre Dame tanítórend részére hatalmas női zárdát épített. Csak mikor mindez már megépült, akkor nagyobbíttatta meg a plébánia épületét, hogy az öt hitoktató papnak is otthont nyújthasson.

Megyéspüspöke 1924-ben pornói c. apáttá nevezte ki, 1937-ben pápai prelátus lett. Mint őmaga írja: kitüntetésekért soha életében nem tett egy lépést sem. Elfogadta azokat, inkább azért, mert így könnyebben ért el eredményeket hivatalokban, mások, a köz érdekében.

Óriási tevékenysége mellett talált időt arra, hogy megírja Padányi Biró Márton élete és kora című félezer oldalas történelmi monográfiáját és sajtó alá rendezze az Édesanya harmadik kiadását.

Negyedszázadon át végzett lelkipásztori munkája után, 1944 március 4-én veszprémi püspökké nevezte ki XII. Pius pápa. Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás szentelte püspökké 1944 március 25-én az esztergomi bazilikában.

A püspök

Az új veszprémi püspök 1944 március 29-én, 52.

születésnapján érkezett meg székhelyére. Hazánk egyik legsúlyosabb történlemi korszakában volt. A nácik Hitler parancsára egy héttel azelőtt szállták meg az országot, hogy azt teljes erejével belekényszeríthessék a háborús erőfeszítésekbe. Az angolszász hatalmak erős bombatámadással válaszoltak. Hitler rendeletére a magyar kormány is deportálta a zsidókat. Ez ellen a püspöki kar — leginkább Apor Vilmos győri és Mindszenty veszprémi püspök fellépésére — igen erélyesen tiltakozott.

A nyilasok Hitler parancsára, a püspöki kar tiltakozása ellenére, Veszprémből is elhurcolták a zsidó származásúakat, tekintet nélkül arra, hogy sokan közülük keresztény vallásúak voltak. Schieberna Ferenc nyilas ügyvéd, — az október 15-i puccs után kormánybiztos — volt ennek mozgatója és végrehajtója. Az általa tervezett hálaadó istentiszteletet Mindszenty püspök természetesen megtiltotta. Schieberna bosszúállóan a menekültekkel zsúfolásig megtelt püspöki palotába katonákat akart beszállásolni, és az udvari pap letartóztatásával fenyegetődzött, végül pedig az előlépő püspöknek vetette oda: «A püspök urat is letartóztatom!»

Mindszenty gyors elhatározással visszavonult, majd teljes püspöki díszben gyalogosan követte a rendőrkocsit. Tizenhat kispapja és három előljárójuk önként vele mentek, végig a másfél kilométeres úton. A nép kitódult az utcára és letérdelve fogadta püspöke áldását. Másnap a letartóztatott egyháziak száma 26-ra emelkedett. A nyilasok egymásnak ellentmondó vádakat terjesztettek, csak a főokot: a püspökkari tiltakozó beadványt nem emlegették.

A törvényszéki fogházban a körülmények-engedte napirend szerint éltek. Minden reggel volt szentmise.

December 7-én az egyik cellában katakombai homályban a fogoly főpap tíz ötödéves szeminaristát pappá szentelt. December 23-án nagy csendőri fedezettel átszállították őket a sopronmegyei Kőhidára. Ott működött a statáriális bíróság. Az első szentmise közben hallották az első kivégző sortüzet. S ekkor, ezen a karácsonyon történt, hogy két fegyőrnek felesége beosont és azt kérte, fogadják el a rabok az összes fegyőrnék által felajánlott jobb ételeket. Ezek a jellemes, bátor asszonyok férjük állását és családjuk kenyerét kockáztatták.

Az év vége felé egyre több foglyot szállítottak a kőhidai fegyházba. Ezért a papi csoportot áttették az Isteni Megváltó Leányai soproni anyaházába. Itt is fegyházi őrizet alatt voltak, de a nővérek gondot viselhettek a foglyokra. Március is megjött, a vörös hadsereg egyre inkább előrenyomult. Hirek érkeztek Apor püspök meggyilkolásáról és a rémtettekről. A kispapokat szabadon engedték. Végül a nyilas őrök eltűntek, s — mint a fogoly püspök írja: ilyen módon szűnt meg az ellene kibocsátott letartóztatási végzés hatálya.

1945 április 20-án végre hazatérhetett egyházmegyéjébe. Pusztulás, nyomor, éhínség fogadta mindenütt, hasonlóan az egész letarolt ország helyzetéhez. Azonnal hozzáfogott — munkatársaival — az újjáépítéshez. Püspöktársaival együtt vezette a népet a szenvedés elviselésében, a hit megerősítésében, a jog és igazság megvédésében.

Prímási kinevezése

1945 március 29-én meghalt Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek. Szeptember-

ben XII. Pius pápa Mindszenty Józsefet nevezte ki utódjául. Érseki székét 1945 október 7-én foglalta el. Beiktatásakor mondott beszédének zárószavai:

«Ha Isten-Atyánk és Mária-Anyánk segít, akarok lenni népem lelkiismerete, hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemnek és nemzetemnek. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán igen, de a nemzet nem élhet.

O'Connel közeledni érezte a földi naplenyugtát. Megindult az Örökváros felé. Csak Genováig ért. Ott megírta végrendeletét: Szívemet, ha meghaltam, vigyétek Rómába, testemet az édes honi földbe. Róma és hazám, ti lesztek életem útmutató csillagzatai, céljai, és boldog leszek, ha ebben a gondolatban éljük életünket és a két erénnyel megújul még a magyar föld színe és a két erényért jutunk el az örök élet boldog révpartjára. Amen.»

⁂

1946 február 18-án érkezett meg Rómába Magyarország hercegprímása, XII. Pius pápa magánkihallgatáson fogadta és a legnagyobb figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta jelentését. Amikor a bíborosi kalapot átadta, ezeket a prófétai szavakat mondta: «A 32 közül te leszel az első, akinek vállalnod kell a bíbor színnel jelzett vértanúságot!» (32 új bíborost kreált akkor a pápa.)

Ezzel a súlyos kötelességtudattal indult el Mindszenty József, Magyarország új hercegprímása, hogy a pusztulás után hivatott vezetője legyen hazájának és szeretett népének testi s lelki újjáéledésében.

MINDSZENTY JÓZSEF ESZTERGOM ÉRSEKE, MAGYARORSZÁG HERCEGPRÍMÁSA

Miután a második világháború letarolta az országot, a prímási szék egy féléven keresztül betöltetlen volt. A magyar katolicizmus ebben a válságos helyzetben nélkülözte a vezetést. Az új prímás legelső feladatának tekintette, hogy adatokat szerezzen be a nyomor fokáról, s azután erős kézzel megszervezze a segítést. Csupán a fővárosban a harcok alatt 13,538 épület semmisült meg, Budapest házainak mintegy 30 százaléka. A megmaradt házaknak 25 százaléka is csak részben volt használható. A budai várhegy valamennyi épülete, a királyi várral együtt romokban hevert. A lakósság 28.5 százalékkal megcsappant az 1941-es év adataihoz viszonyítva. Egyetlen hónapnak akkor felvett orvosi adatai szerint 822 élveszületésre 2188 halálozás esett. Erősen megnövekedett az öngyilkosok száma. Sok volt a beteg, mert hiányzott a kalória, a fehérje, a vitamin. Az otthonokban nem volt ablak, fűtés. Csak a tej a szokott mennyiség egy tizedére csökkent Budapesten, s az élelem hiánya éhínséget okozott.

Egy héttel beiktatása után már ilyen szózatot intézett híveihez a budapesti Szent István Bazilikában:

«Tisztában vagyok a magyar nép önérzetével és nemes büszkeségével, amely nehezen kér, nehezen mutatja sebeit. Helyette és érte, ős Budavárának háborús omladékai alatt, a fővárossal való első találkozása idején kiáll az ország hercegprímása a nagyvilág, a civilizált népek és nemzetek színe elé népe ínséges tarisznyájával; és az élet tengerének égtájai felé küldi az SOS-jeleket: Mentsétek meg a pusztuló magyar életeket!»

1945 november 18-án az Egyesült Államok magyarságához fordult a rádión keresztül, s kérte, hogy adományaikat az ő címére küldjék, mert csak így tudja biztosítani, hogy azok valóban a leginkább rászorulókhoz kerülnek. A marxista pártok ugyanis mindenáron saját kezelésbe akarták venni az összes külföldről érkező adományt.

A nyomor enyhítése érdekében fáradhatatlan volt a bíboros. A hazai papságot és a híveket buzdította az összefogásra, a meglevő kevés anyagnak jól szervezett elosztására, azt kérve mindenkitől, hogy akinek egy darab kenyere van, ossza meg azzal, akinek semmije sincs.

Római útja alkalmával XII. Pius pápa a legnagyobb megértéssel támogatta kéréseit. Főleg a négy amerikai bíboros nagylelkű adományából négy teherautót tudott vásárolni, s ezekkel lehetővé tette, hogy megoldódott a marxisták által szabotált szállítások kérdése: az amerikai adományokat Bécsből Budapestre tudták szállítani.

1945 november 4-én voltak a parlamenti választások. Az erős orosz beavatkozás és jogsértés ellenére is sovány eredményt hozott a Kommunista pártnak: mindössze 17 százalékot értek el; a Kisgazdapárt 57 százalékot, a Szociáldemokrata párt 15 százalékot, a Parasztpárt 8 százalékot, de a Kommunista párt kikényszerítette egy kaolíciós kormány alakítását, és hamarosan ők lettek a diktáló hatalom.

1945-48 között, az istentelen marxista uralom kegyetlen évei alatt állott a poszton Magyarország hercegprímása. A «Mindszenty Okmánytár» három kötete lépésről-lépésre, korhű adatokkal, történelmi hűséggel tárja elénk az eseményeket és a prímás

magatartását. Dr. Vecsey József a 'Mindszenty harca' című kötet előszavában ezeket írja:

«Azt a harcot, amelyet Mindszenty hercegprímás a magyar katolicizmus élén a kommunizmussal vívott, a bolsevisták kényszerítették az Egyházra. Ez a küzdelem védekezés volt a mindjobban kommunista befolyás alá kerülő közhatalom vallásellenes intézkedései és a harcos istentelenség támadásai ellen.

A kommunista rendszer mindent elkövetett, hogy az Egyházat megfossza annak lehetőségétől, hogy híveivel szabadon érintkezzék és a vallásos eszményt háborítatlanul ápolhassa. Ennek érdekében nem riadt vissza a legdurvább törvénysértésektől sem.

Mindszenty bíboros, az ország első főpapja, ebben a harcban a magyar nép elhivatott vezetőjeként emelkedik mindenki fölé, aki az alapvető emberi szabadságjogok rendíthetetlen védelmezője. Egyaránt védelmébe veszi a népellenes és háborús bűnök vádjával fogvatartott tízezreket, az ősi otthonaikból kiüldözött szlovákiai magyarokat és a kitelepítéssel büntetett hazai svábságot. Ő emeli fel egyedül tiltakozó szavát a magyar nemzettel szemben igazságtalan és egész Közép-Európa őszinte megbékélését lehetetlenné tevő párisi békeszerződés ellen. Az erkölcstelen eszközökkel, nem egyszer kíméletlen terrorral vívott hatalmi harcok közepette a közéleti tisztaságot és felelősségtudatot sürgeti. Személyes érdeme, hogy a papság és a hívek félrevezetését célzó körmönfont kommunista propagandát a kellő időben szervezett ellenakciókkal hatástalanná tudta tenni. A katolikus szülők mozgósításával megmentette a hitvallásos iskolákat az államosítástól és a kötelező vallásoktatás továbbra is érvényben maradt. Kiváló szervezőképessége, fáradhatatlan buzgósága

és egyéni varázsa folytán soha nem tapasztalt mértékben erősödött meg a katolikus öntudat és egyre inkább elmélyült a vallásos élet.

Mindezek a nyilvánvaló eredmények engesztelhetetlen gyűlöletet váltottak ki a marxisták táborában. Főleg azért gyűlölték a hercegprímást, mivel vallásellenes célkitűzéseiket — elsősorban a Nyugat megtévesztésére — a törvényesség látszatával szerették volna elérni, de a hercegprímás lépten-nyomon leleplezte valódi szándékaikat és éles fénybe állította a kiáltó törvénytelenségeket. Világos volt, hogy amíg Mindszenty bíboros főpásztori székében marad, a marxisták minden erőfeszítése hiábavaló.

E felismerés után a világkommunizmus egy minden eddigit felülmúló rágalomhadjáratot indított a magyar hercegprímás ellen.»

BOLDOGASSZONY ÉVE

A fatimai üzenettel kapcsolatosan XII. Pius pápa felszólította a világ népeit, ajánlják fel magukat a Világ Királynőjének. Ez a felszólítás termékeny talajra talált a magyar nép körében. Szent István felajánlása óta már az ezredik évben tekinti magát a magyar nemzet Mária országának, és jó s balsorsában bizalommal könyörgött a Boldogasszonyhoz, a Magyarok Nagyasszonyához. A magyar püspöki kar 1947 augusztus 14-én Esztergomban tartott gyűléséről pásztorlevelet bocsátott ki, melyben meghirdette 1948-ra a Boldogasszony Évét: «Mi Isten ujját látjuk a történelmi eseményekben és ezért minden vész és vihar közepette meg nem szűnünk remélni. Sőt, most hívunk fel benneteket, hogy mint őseink tették, tö-

retlen bizalommal helyezzük sorsunkat Isten kezébe a Szűz Anya által.»

A Mária-évet Mindszenty József hercegprímás nyitotta meg Esztergomban, a magyar püspöki kar jelenlétében. A megnyító ünnepségre 60.000 zarándok sereglett össze az alig 20.000 lakost számláló prímási székvároba.

1948 újévi körlevelében már így írhatott a prímás:

«Fülünkben cseng az esztergomi Bazilika augusztus 15-i ünnepi nagyharangja. A Boldogasszony évére és életútjára hívta az árva, szenvedő egész magyar népet... De nem is csak egyetlen este emlékezete ez. Magyar földön 1947 második felében szakadatlanul vonul ajkán Mária dicséretével a hatalmas hívő népáradat a Tisza partján, Szombathelyen, Eger városában; azután a fővárosban — immár Nemzeti Mária Kongresszusba sűrűsödve — a Bazilika és a Magyarok Nagyasszonya temploma előtt és a Golgotatér munkásáradatának, majd a sziklatemplom fatimai ájtatosságának gyertyás fénytengerében. Nehéz idők szinte egyetlen öröme, szépsége, de drága vagy nekünk!»

S a magyarok hivatott vezetője gyakorlati útmutatást ad népének:

«Ahogy 1947-ben a nagy központokban ünnepélyes hűség-vallomást tettünk Nagyasszonyunk iránt és kezébe helyeztük földi és örök sorsunkat, egyéni, családi, nemzeti életünket; az újévben, a tulajdonképpeni Boldogasszony évében folytassuk ugyanazt plébániáról-plébániára, egyházközségről-egyházközségre, családról-családra, szent nemes versengéssel, mintahogy a család jó gyermekei versenyeznek édesanyjuk kedvének keresésében.

Lankadatlanul gyakoroljuk az engesztelést a ma-

gunk és mások, különösen a magyar föld bűneiért. Bűnbánatban, áldozatban, hangtalan keresztviselésben mossuk tisztára bűn-szennyes földünket, népünket. Hogy eredményes és üdvös legyen ez a szent igyekezet, Mária Szeplőtelen Szívén vezessük át! A Nagyasszony számára védjük Istentől drága kincsként és felelősség mellett ránkbízott ifjúságunkat jobban, mint a szemünk világát, hogy az testben és lélekben tisztán az Anyaszentegyház ölén katolikus és magyar maradjon és így legyen méltó hordozója a Boldogasszony örökségének. A keresztségi fogadalom komoly mérlegelésével határozottan, a hitvallók és vértanúk szilárdságával «ellene mondunk az ördögnek, minden cselekedetének és minden pompáinak».

«Őrizzük, munkáljuk az annyira kívánatos katolikus egységet! A hívek a lelkipásztorokkal, a lelkipásztorokon keresztül a főpásztorral, a főpásztoron át Szent Péter megingathatatlan sziklájával legyenek gondolatban, érzésben, tettben egyek. Mária útmutatása szerint csak ez, a Krisztus Jézussal, a szívek királyával és középpontjával való összeforrottság az igazi egység útja 1948-ban és mindenkor. Jézus a szőlőtő, mi a szőlővesszők. Nem akarunk tőle távol száraz venyigék lenni. Maradunk Jézusban és Jézus mibennünk (Jn 15, 4). Így nekünk is szól a nagy igéret: Mária gyermeke és népe nem veszhet el. Amen.»

A Boldogasszony éve kellős közepén — 1948 június 12-én — a Magyar Kurir közölte a katolikus hírmagyarázó nyilatkozatát: «... A beérkezett jelentések szerint a Mária ünnepségeken és zarándoklatokon összesen 3,891.000 hívő jelent meg. A számlálást 1948 május 23-val zártuk le. A fenti számban nincs bele-

számítva az ország minden templomában Úrnapja alkalmából induló körmenetek résztvevőinek száma, amelyeken a beérkezett jelentések szerint 2,356.000 hívő részvételét állapították meg.»

A Boldogasszony tiszteletére rendezett zarándoklatokat a kommunista kormányzat féltékeny szemmel kísérte. Ahol csak lehetett, akadályozta, betiltotta, súlyos közlekedési nehézségeket támasztott, s a helyszínen hangszórók erős lármájával zavarta a híveket.

S megindult a direkt hadjárat Magyarország hercegprímása ellen. A bíboros elfogatását és halálra ítélését kívánó űrlapok aláírására kényszerítették a tisztviselők és munkások megfélemlített tömegeit.

A hercegprímás, röviddel letartóztatása előtt szózatot intézett a magyar néphez (1948 nov. 18-án):

«Nyugodtan nézem a mesterségesen felkorbácsolt hullámokat. Azon a helyen, ahol nem pártok, de az Apostoli Szentszék kegyéből és bizalmából őrt állok, a tajtékzó hullámok nem szokatlanok. A történelem változatos ... Elődeim közül azonban senki sem állott annyira eszközök híjával, mint én. Annyi célzatosan megszőtt, százszor megcáfolt, de konokul tovább hirdetett valótlanság nem tajtékzott mind a hetvennyolc elődöm körül együttvéve sem, mint körülöttem.

Nem vádolom vádlóimat. Ha a helyzetet időnként megvilágítani kényszerülök, ezt csak nemzetem feltörő fájdalma, kicsorduló könnye, megrázó igazsága teszi ... Imádkozom az igazság és szeretet világáért. Azokért is, akik Mesterem szava szerint nem tudják, mit cselekszenek. Szívből megbocsátok nekik.»

LETARTÓZTATÁSA ÉS KIRAKATPERE

1948 őszén már állandó rendőri megfigyelés alatt tartották az esztergomi prímási palotát. November 19-én elfogták a szentmiséjéről hazafelé tartó Zakar András titkárt. Ezután már a prímás napról-napra felkészült arra, ami hamarosan bekövetkezett. 74 éves édesanyját magához hívta s együtt ünnepelték a karácsonyt.

1948 december 26-án a világ legkegyetlenebb zsarnokainak csatlósai Magyarországon letartóztatták, és bebörtönözték az esztergomi érseket. Küzdelme, hősies magatartása, élve átszenvedett vértanúsága azóta világtörténelmi távlatot nyert. Nyolc esztendőn át tartó rabsága az egész magyar nép, és azontúl a szovjet rabságban sínylődő valamennyi nép tragikus sorsát példázza. Az ítélet ürügyéül kémkedést, hűtlenséget és valutaüzérkedést hoztak fel ellene.

A «Szószék üzenete» című könyvében Dr. Vecsey József így ír erről az időről:

«Ez a komédia-per volt századunk legnagyobb botránya és a világegyház legbántóbb sérelme VII. Pius pápa bebörtönzése óta. A hit és az emberi jogok védelmében magyar földön folyt le a legkeményebb csata az istentelen marxizmus és a keresztény világnézet között. Az egyházüldözés a történelemben eddig nem látott eszközökkel folyik: a hóhérok nemcsak a keresztények testi életét oltják ki, de szeretnék a hitvallók kezéből a vértanúság pálmáját is kiragadni.

Mindszenty bíboros előre tudta, hogy szellemi képességeitől, értelmének és akaratának használatától megfosztva kell majd a kommunista bíróság előtt

megjelennie. Letartóztatása előtt pár nappal nyilatkozatot juttatott el a kalocsai érsekhez és az esztergomi káptalanhoz. Ebben kijelentette: 'Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben. Érseki tisztemről nem mondok le. Nincs vallanivalóm és semmit sem írok alá. Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyöngeségének következménye és azt eleve semmisnek nyilvánítom.'

E nyilatkozat mutatja, hogy bátran, apostoli lélekkel nézett a reá váró szörnyű szenvedések elé. Ez a magatartása még nagyobbá tette őt az egész emberiség szemében. Századok óta nem volt a magyarságnak olyan nagy fia, aki az egész kereszténységnek annyit mondott volna, mint Mindszenty József esztergomi érsek. Más egyházi nagyjaink is gazdagították az egyetemes kereszténységet, de inkább csak egyedi és nemzeti vonással. Mindszenty bíboros azonban egyetemes érvénnyel jelölte meg és fejezte ki az egész kereszténységnek egyedül lehetséges magatartását a jelenkor romboló áramlatával, a marxizmussal szemben.»

A kegyetlen kínzások az Andrássy-út 60-ban folytak le. A bíboros a kirakatper után átkerült a budapesti gyűjtőfogházba. 1949 őszétől 1954 tavaszáig a VII. kerületi Conti-utcai börtön foglya volt. 1954 márciusában, súlyos betegen, a Gyűjtőfogház rabkórházába vitték. 1955 nyarán még mindig súlyos betegen Püspökszentlászlóra szállították, majd 1955 november másodikán a nógrádmegyei Felsőpeténybe vitték.

KISZABADÍTÁSA

Az 1956-os szabadságharc eseményeit az egész világ ismeri. Az emberi lélek szabadságvágyát nem

lehetett leláncolni: előtört és magával ragadta az ifjúságot, a munkásságot, a katonaságot, az egész nemzetet. A prímás börtönében is meghallotta a szüretelő legények dalolását:

«Ejhaj kikelet,
Rákosinak kötelet,
A magyarnak kenyeret!»

1956 október 31-én a Szabolcs-Szatmár megyei munkástanács rádiója közölte: «Mindszenty József hercegprímást október 30-án este 10 óra 5 perckor a rétsági honvédség tiszti alakulata kiszabadította felsőpetényi rabságából, ahol három nap híján egy évet töltött, s ezzel a hercegprímás 8 évi rabsága véget ért. Szenvedéseinek véget vetett a győzedelmes magyar forradalom. Rétság község lakossága elsőnek üdvözölhette a rabságából kiszabadult hercegprímást, akit a nyolc éves rabság sem testileg, sem lelkileg nem tudott megtörni. Az üdvözlésekre első szava az volt: Fiaim! Ott fogom folytatni, ahol nyolc évvel ezelőtt abba kellett hagynom!» A nép csókolta ruháját, ahol érte.

November 1-én este a Szabad Kossuth rádió Mindszenty József hercegprímás alábbi üzenetét közvetítette:

«Hosszú fogság után szólok a magyar haza valamennyi gyermekéhez. Senkivel szemben sincs gyűlölet szívemben. Csodálatraméltó hősiesség szabadítja meg most a hazát. A világtörténelemben páratlan ez a szabadságharc. Minden dicsőséget megérdemelnek fiataljaink. Hála és imádság az áldozatokért, honvédségünk, munkásságunk, földművesnépünk példát mutatott az együttes hazaszeretetre. Az ország helyzete rendkívül súlyos. Napok óta hiányzik az élet folytatásának minden közös feltétele. A leg-

sürgősebben meg kell találnunk a kibontakozást. Most tájékozódom, két napon belül a kibontakozás útjáról személyes szózatot intézek a nemzethez.»

November 3-án este szólt a magyar néphez és a világhoz:

«Igen gyakori mostanában annak a hangsúlyozása, hogy a nyilatkozó a múlttal szakítva őszintén beszél. Én ezt így nem mondhatom: nem kell szakítanom a múltammal, Isten irgalmából ugyanaz vagyok, mint aki voltam bebörtönzésem előtt. Ugyanazzal a testi és szellemi épséggel állok meggyőződésem mellett, mint nyolc éve, bár a fogság megviselt.

Azt sem mondhatom, hogy most már őszintén beszélek, mert én mindig őszintén beszéltem; vagyis kertelés nélkül azt, amit igaznak és helyesnek tartok.

... A külföld felé élőszóval ma elsőízben köszönhetem meg azt, amit nekünk nyújt. Mindenek előtt a Szentatyának, XII. Pius pápa Őszentségének fejezem ki személyes hálámat, hogy a magyar katolikus Egyház fejéről oly sokszor megemlékezett. Mellette mély hálámat küldöm azoknak az államfőknek, a katolikus Egyház vezetőinek, a különböző kormányoknak, parlamenteknek, közéleti és magántényezőknek, akik a börtönömben töltött idő alatt hazám és sorsom iránt részvéttel viseltettek. Isten jutalmazza meg őket ezért. Ugyanígy hálát érzek a világsajtó képviselői és a rádiók világhálózata iránt, amelynek elektromos hullámai a humánum egyetlen légi nagyhatalmát alkotják. Örülök, hogy ezt most végre szabadon megmondhatom.

Másrészt arról óhajtok beszélni, hogy az egész kultúrvilág, a külföld, úgyszólván osztatlanul mellénk áll és segít. Számunkra ez ugyanis sokkal na-

gyobb erő, mint amennyi magunknak van: mi kis nemzet vagyunk. Kis ország a földgömbön. Ám valamiben mégis elsők vagyunk: egy nemzet sincs, amely ezeréves történelme során nálunk többet szenvedett volna...

...Természetszerű oknál fogva: fizikai életfeltételeik szerint is mindjobban egymásra utaltak a népek. Mi magyarok, az európai népek családi, bensőséges békéjének zászlóvivőiként akarunk élni és cselekedni. Nem mesterségesen hirdetett, de valódi barátsággal mindegyikkel, sőt még további tájakra is emelve szemünket, mi, a kis nemzet barátságban, zavartalan, békés, kölcsönös megbecsülésben kívánunk lenni a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas orosz birodalommal egyaránt. Jószomszédi viszonyban Prágával, Bukaresttel, Varsóval és Belgráddal. Ausztriát pedig ebben a tekintetben úgy kell megemlítenem, hogy mostani vajúdásunk kapcsán tanúsított testvéri magatartását máris minden magyar a szívébe zárta.

Egész helyzetünket azonban az dönti el, hogy a 200 milliós orosz birodalomnak mi a szándéka a határainkon belül lévő katonai erejével. Rádió jelentések adták hírül, hogy ez a fegyveres erő növekszik. Mi semlegesek vagyunk. Mi az orosz birodalomnak nem adunk okot a vérontásra. De nem merül fel az orosz birodalom vezetőiben a gondolat, hogy sokkal jobban fogjuk becsülni az orosz népet, ha nem igáz le bennünket? Csak ellenséges népre szokott rátörni a megtámadott másik ország. Mi most nem támadtuk meg Oroszországot! Őszintén reméljük, hogy az orosz fegyveres erők mielőbbi kivonása országunkból megtörténik...»

A MENEDÉKJOG

Másnap, november 4-én, hajnalban az egész szabad világot megdöbbentette Nagy Imre miniszterelnök bejelentése: «Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt.»

A kormány tagjai a jugoszláv követségen kerestek menedéket, Mindszenty bíboros pedig — akit előzőleg a budai prímási palotából a parlamentbe kérettek — a miniszterelnök tanácsára az Egyesült Államok budapesti követségén kért menedékjogot.

A szovjet tankok néhány nap alatt eltiporták a magára maradt magyar nép kivívott szabadságát. A magyar dolgozók azonban heteken át — a világ csodálatára — a maguk fegyverével, sztrájkokkal küzdöttek tovább a zsarnokság ellen. Az orosz szuronyok által hatalomba ültetett Kádár-rezsim nyomban hozzálátott a megtorláshoz. Ezreket végeztek ki, vagy deportáltak; az elhurcoltakkal és elítéltekkel megteltek a börtönök és internáló táborok. A kegyetlen megtorlás elől mintegy 200.000 magyar — főleg fiatalok — menekült el az országból nyugat felé.

A nyolcesztendős rabság után még tizenöt esztendő következett Magyarország prímásának világtól elzárt életében. A politikai menedékjog lehetetlenné tette látogatók fogadását. Édesanyja évente kétszer jöhetett el hozzá, — a kommunista kormány beleegyezése volt szükséges ehhez is. Ő maga nem küldhetett ki levelet. Azonban hozzá tudott jutni újságokhoz, az amerikaiak könyvtárához és elérhető dokomentumokhoz. A követségi tisztviselők részére

vasárnaponként szentmisét mutatott be, ez alkalmakkor mindig tartott angolnyelvű szentbeszédet, jegyzeteit gondosan megőrizte.

Az amerikai püspöki kar egész idő alatt anyagilag hozzájárult a követség kiadásaihoz, a prímás vendégül látásának költségeihez.

1965 június 12-én, papi aranyjubileumára, Kőnig bíboros, Bécs érseke, aranykelyhet hozott a magányos ünneplőnek: VI. Pál pápa ajándékát és meleg jókívánságait.

AZ UTOLSÓ ÉVEK

A félelmetes eszközökkel megredezett kirakatper idején ki mert volna arra gondolni, hogy a bíborost nyolc évig tartó fogság után majd egy nagyszerű, az egész világot bámulatba ejtő szabadságharc szabadítja ki ellenségei kezéből, s ezt követően 15 évig tartó önkéntes fogság után hosszú életéből még arra is marad pár év, hogy az egész világon szétszóródott mintegy másfél millió magyar menekült lelkipásztori gondjait is vállaira veheti.

«Ha a történelemben akad 'irrationale' — írta 1970 szeptember 1-én Dr. Vecsey József az Életünkben — akkor Mindszenty József magyar bíboros-prímás életben maradását annak lehet tekinteni. Aki azonban közelebbről ismeri a magyar prímás életszentségét, apostoli buzgóságát és vértanúi lelkületét, valamint Istenbe vetett rendíthetetlen hitét és reményét, az elsősorban arra gondol, hogy drámai tettéhez mért nagy erényeinek természetfölötti megjutalmazásáról lehet szó, és feltételezi: Mindszenty bíboros-prímást a súlyos életveszélyben a Gondviselés különös oltalma tartotta meg, hogy látványos-

sága legyen az emberiségnek és kitűnjék, hogyan őrködik Isten egy elpogányosodott világban az igazak sorsa fölött.»

König bécsi bíboros érsek és Zágon prelátus pápai küldöttekkel folytatott hosszú és nehéz tárgyalások után 1971 szept. 28-án Mindszenty bíboros elhagyta a budapesti amerikai követséget és Rossi bécsi apostoli nunciussal együtt — titkosrendőröktől kísérve — Bécsbe utazott. Ott Casaroli érsek várta, s onnét azonnal Rómába repültek. Az érkezőket a repülőtéren Villot bíboros fogadta. Megérkezvén a vatikáni kertekbe, a Szent János torony bejáratánál VI. Pál pápa várta, melegen üdvözölte és saját mellkeresztjével ajándékozta meg. A püspöki szinódus alkalmával a pápa jobbján koncelebrált. Ez alkalommal mondotta a pápa:

«Itt van köztünk Tisztelendő Testvérünk, Mindszenty József kardinális, esztergomi érsek, aki sok éves kényszerű távollét után a napokban érkezett meg Rómába. Várva-várt vendégünk ő, aki ma együtt misézik velünk, mintegy dicső jelképeként annak az egységnek, amelyben a magyar Egyház ezer év óta él együtt az Apostoli Szentszékkel. De jelképe ő annak a lelki kapcsolatnak is, amely összeköt bennünket azokkal a testvérekkel, akiket megakadályoznak abban, hogy hittestvéreikkel és velünk normális kapcsolatokat tartsanak fenn. Példaképe ő a hitben gyökerező, megingathatatlan erősségnek és az Egyház iránti önzetlen odaadásnak, amit előbb fáradhatatlan munkásságával és őrködő szeretetével, majd imával és hosszú szenvedéseivel mutatott meg. Áldjuk az Urat és mondjunk közös tisztelettel szívből jövő AVE-t ennek a száműzött, kiváló főpásztornak!»

Abban a lakosztályban helyezte el a Szentatya

Mindszenty bíborost, amelyben előzőleg Athenagoras pátriárka lakott. Többször meghívta asztalához és gyakran küldte át hozzá titkárait üzeneteivel s ajándékaival.

Mindszenty prímás felvette a kapcsolatokat egyháziakkal és világiakkal. Meglátogatta tituláris templomát, a S. Stefano Rotondo templomot, s Róma több templomát. A Szent Pál bazilikában történt, hogy egy ismeretlen pap közeledett hozzá, kezetcsókolt s köszönetét fejezte ki nagy áldozataiért. Csak azután mutatkozott be: «Siri bíboros vagyok.»

1971 október 23-án Mindszenty József bíboros átköltözött Bécsbe, a Pázmáneumba. A búcsúzásnál a Szentatya bíborosi köpenyét ajándékozta a magyar prímásnak ezekkel a szavakkal: «Eminenciádnak adom bíborosi köpenyemet, hogy védje a hideg vidéken, és hogy emlékeztesse szeretetünkre és nagyrabecsülésünkre».

Alig érkezett meg Bécsbe a prímás, azonnal hozzáfogott lelkipásztori útjainak szervezéséhez. Elment az egész világon szétszórt magyarjai után: Kanadába, Délafrikába, Ausztráliába, az Egyesült Államokba, Délamerikába, hogy vigasztalást, erősítő hitet, új reménységet vigyen mindenkinek.

Budapesten a kommunista vezetőség egyre idegesebben figyelte a sokezres tömegek felsorakozását, akik szomjas lélekkel és lelkesedéssel hallgatták a Főpásztor buzdításait.

Végül is a magyar kommunisták állandó nyomására VI. Pál pápa 1973 dec. 18-án az esztergomi érseki széket megüresedettnek nyilvánította. A keresztútnak újabb állomása volt ez Mindszenty József életében.

Még a Budapesten lefolytatott tárgyalások alkalmával a római megbízott úgy nyilatkozott, hogy a bíboros nyugatra távozása kedvező alkalom lesz arra is, hogy kiadhatja hosszú idő óta várt emlékiratait.

1974 októberében megjelentek az Emlékiratok. Mindszenty bíboros mégegyszer a világ népei elé tárhatta lelkének legnagyobb gondját: a kommunista zsarnokság által elferdített igazság ügyét, az elnyomott emberi szabadság ügyét, a vallásos nevelés elfojtásának nagy kérdését, a békepapok miatt megzavart lelkiismeretek zűrzavaros állapotát. Mégegyszer szólt az ő tisztán csengő, határozott, alkut nem ismerő hangja: egész életáldozata nem másért volt, mint Isten ügyéért, az Anyaszentegyház szabadságáért, a magyar Hazáért; az igazság, a hit és a jó erkölcsök diadaláért.

HALÁLA

Utolsó lelkipásztori útján, Délamerikában, mint mindig, ezrek hallgatták szavait. Onnét azonban fáradtan, betegen érkezett vissza Bécsbe 1975 április 27-én. Másnap nem tudott misézni, bement a kórházba. Híveiért lángoló lelke még mindig sürgette, hiszen a közeljövőben Skandináviában is, Párizsban is várták látogatását. Ezért választotta az operációt, midőn orvosaival tanácskozott. Az operáció előtti napon Dr. Vecsey József együttérzéssel mondta: «Hát megvolt az orvosi konzilium». A bíboros az ő tréfás módján válaszolt: «Én elnököltem!» (Ezzel tudtul adta, hogy ő maga akarta az operáció minél előbbi végrehajtását.)

Készen volt az örök számadásra is. Magához kérette, átnézte és kiegészítette végrendeletét.

Az operációt követő délután tüdőembólia következett be, és az Úr Jézus, Akinek ő életét és szenvedéseit adta, isteni Szívére ölelte hűséges szolgáját. 1975 május 6-a volt, d. u. két óra 15 perc.

Halálának híre egy-két óra alatt eljutott a világ minden részébe. Telefonok és táviratok tömege érkezett a Pázmáneumba és a bécsi érsekségre. Milliók imája szállt fel az égbe érte, s az ő nagy eszméinek diadaláért, közeli boldoggáavatásáért. Sokan érkeztek a tengeren túlról is, hogy elkísérjék utolsó útjára.

Május 9-én ravatalozták fel a bécsi Szent István Dómban. Itt a szentély előtt felállított koporsóját a nap folyamán ezrek látogatták meg, hogy kifejezzék gyászukat és mindenekelőtt tiszteletüket és nagyrabecsülésüket a 20. század e nagy magyar hitvallója és mártírja előtt.

Az ünnepélyes gyászmisét május 10-én 12 órakor König kardinális pontifikálta a bécsi káptalan, számos magyar valamint osztrák lelkész s mintegy 3000 hívő jelenlétében. A Stephansdomban *Mgr. Opilio Rossi* apostoli nuncius képviselte a pápát, akinek König érsekhez intézett táviratát is felolvasták a szentmise alatt:

«Az általunk mindig nagyrabecsült Mindszenty József bíboros váratlan elhunyta alkalmával Önnek, Bíboros Úr, valamint a jelenlevő magyar papságnak és híveknek kifejezzük mélyen érzett részvétünket.

Az elhunyt bíboros rendületlen bátorsággal és erős hittel tett meggyőző módon fényes tanúságot Krisztusról a legnehezebb időkben is.

Önnek, Bíboros Úr, valamint a bécsi magyar kollégium vezetőségének őszintén köszönjük mindazt a támogatást és segítséget, amit az érdemes egyházfejedelemnek nyújtottak.

Miközben imáinkban megemlékezünk róla, külön, szívből jövő apostoli áldásunkat küldjük Önnek, a papságnak, az összegyűlt hívőknek és a számunkra mindenkor drága magyar népnek.

VI. Pál pápa.»

Evangélium után König érsek Mindszenty prímás ravatala fölött ezeket mondotta:

Mindszenty József bíborostól búcsúzunk, mielőtt elindul Máriacellbe utolsó zarándok-útjára. Koporsójára — mély gyásszal, de keresztény reménységgel — ráírjuk a Szentírás szavait: «Ha a búzaszem nem esik a talajba, és el nem hal, egyedül marad, ha azonban elhal, bőséges termést hoz.»

Ajka elnémult; a ragyogó szónok szavai azonban, aki népe történelméből merítve hazájában hatalmas tömegeket ragadott magával, tovább hangzanak. Meggyőződése volt, hogy az eleven egyházi élet családnak és hazának azzal tesz értékes szolgálatot, ha hirdeti a vallásban gyökerező igazságok rendező szerepét, hogy az Evangélium üzenete mint a kiengesztelődés és a béke üzenete megtalálja az utat az emberek szívéhez.

Keze, amellyel azokat a pásztorleveleket írta, melyekben a keresztény alapelveket, az Egyház szabadságát, az emberi méltóságot védelmezte egyházmegyéjében és az országban, elhidegült. Defunctus, adhuc loquitur. Halott, de tovább beszél hozzánk. Emlékiratait olvassák az egész világon és azok megindítanak sok embert.

Szíve, mellyel Egyházát, hazáját és hitét mindenekfelett szerette, összetört. Ez a szív nyitva állt mindenkinek, akik szükséget szenvedtek és segítségre

szorultak, vallási és politikai hovatartozás nélkül. Egyik látogatásomkor véletlenül tudtam meg, hogy minden adományt, amit különböző külföldi országokból kapott, szétosztott finom tapintattal szükségben élő fővárosi családoknak. Neki magának semmije sem volt, és spártai igénytelenségben élt. Tudok arról, hogy éveken át állandóan ugyanazt az egy reverendát hordta, míg végül is valaki ráerőltetett egy újat. — Defunctus, adhuc loquitur.

«A világ — mondotta ő maga — elveheti tőlünk ezt vagy amazt, de nem veheti el tőlünk Jézus Krisztusban való hitünket.» A világ valóban sok mindent elvett tőle: hosszú éveken át főpásztori tisztje gyakorlásának szabadságát, az emberi és a lelkipásztori kapcsolatot egyházmegyéjével és népével, fizikai és lelki ellenállóerejét a kirakatperben. Senki sem kételkedik ártatlanságában s ennek ellenére nem rehabilitálták.

Amit a világ elvett vagy visszatartott tőle, mint mag a földbe hullott, hogy elmúlásával sokszoros termést hozzon. A világ nem veheti el tőle, hogy mártír és hitvalló lett, amint ezt maga a Szentatya megállapította: Mindszenty alkudozás nélkül képviselte hitének és Egyházának érdekeit és kész volt minden áldozatot magára vállalni. Minden belső nehézség ellenére engedelmességet tanúsított Szent Péter utódjával szemben, hogy — amint ezt nekem mondotta — a fenntartás nélküli engedelmességre példát adjon.

Mártír volt, aki csodálatos helytállással viselt el testi és lelki szenvedéseket Egyházához és népéhez mindvégig kitartó hűségében. Korszakunknak, egy olyan korszaknak a vértanúja, amelyben új mártírtipust teremtett az ideológiai és politikai okokból

támadt vallásüldözés. Erre a hitvallóra és mártírra illik a Szentírás szava: Ha a mag nem hal el, egyedül marad, ha azonban elhal, bőséges termést hoz.

Tisztelettel és nagyrabecsüléssel hajlunk meg ez előtt a modernkori vértanú előtt. Megharcolta a jó harcot, bevégezte a pályát s a hitet megőrizte, készen van számára az igazság győzelmi koszorúja (Tim. 4, 7). Élete végére bizonyosan az Örök Bíró írta a szavakat: Te jó és hű szolgám, lépj be Urad örömébe!

A búcsúzás eme fájdalmas órájában vigasztaljon és erősítsen bennünket a közös hit és Krisztus Urunk igérete: Ha a mag nem hal el, egyedül marad, ha azonban elhal, bőséges termést hoz.

GYÁSZISTENTISZTELET ÉS TEMETÉS MÁRIACELLBEN

Mindszenty József bíboros prímás végrendeletében temetéséről így intézkedett: «Ha számkivetésben halok meg, temessenek el ideiglenesen a máriacelli kegytemplomban. Ha azonban Mária és Szent István Országa fölött lehull a hitetlenség csillaga, vigyék testemet az esztergomi bazilikai sírboltba.»

A magyar bíboros eme végső kívánságának tett eleget König bécsi bíboros-érsek, amikor ötnapos Fatima-i útjáról hazasietett, hogy május 15-én Máriacellben is maga pontifikálhassa a misét és végezhesse a beszentelést.

A kegyhely határában a koporsót a hatóság nevében a polgármester vette át, és innen hozták a templom bejárata elé. Már 8 órakor ott volt Mindszenty prímás koporsója a kegyoltár előtt. Ezrek vonultak el előtte itt is imádságos tiszteletadással. Közben

9.15 órakor a magyar lelkipásztorok egy csoportja gyászmisét koncelebrált, mely alatt a hívek közül sokan járultak a szentáldozáshoz.

10 óra után a koporsót a Wienerstrasse végére vitték, ahonnan Mindszenty bíborost *König* és *Döpfner* bíborosokkal az élen, több főpap, mintegy 300 pap és több ezer hívő kísérte harangzúgás közben a kegytemplomba. Ez volt a számkivetésben meghalt magyar hercegprímás utolsó zarándokútja.

A koporsót most a főoltár elé vitték, amelynél a gyászmisét a kardinálisok *László István* eisenstadti és *Johannes Weber* grazi püspökkel együtt mutatták be. A latin nyelven bemutatott misén az olvasmányokat és az evangéliumot magyar és német nyelven olvasták. Evangélium után *Pater Werenfried van Straaten* búcsúztatta Magyarország számkivetésben elhunyt nagy prímását: «*Isten egy olyan keresztúton vezette Mindszenty bíborost végig* — mondotta többek között — *amilyent bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel ment végig ezen az úton anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna; de nem is tért ki előlük, amikor megalkuvással vagy meneküléssel életén könnyíthetett volna. Hűségesen követte az Urat, hiszen ahol Krisztus volt, ott kellett lennie az Ő szolgájának is.*»

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető 3
Mindszenty bíboros lelkisége 5
Egyenes úton 8
Mindszenty bíboros példaképünk 10
Mindszenty bíboros utolsó körlevele 12
Mindszenty bíboros életútja 15
Mindszenty József Esztergom érseke,
Magyarország hercegprímása 25
Boldogasszony éve 28
Letartóztatása és kirakatpere 32
Kiszabadítása 33
A menedékjog 37
Az utolsó évek 38
Halála 41
Gyászistentisztelet és temetés Máriacellben 45
Tartalomjegyzék 47

FORRÁSOK:

Mindszenty József: Emlékirataim. Toronto, 1974.

Dr. Vecsey József: Mindszenty Okmánytár. I-II-III. München, 1957.

Dr. Vecsey József: Emlékezés Mindszenty bíboros édesanyjára. St.Gallen, 1970.

F. Eisenring: Er hat den guten Kampf gekämpft. St.Gallen, 1975.

Életünk 1971-75. évfolyamai.

Eredeti kéziratok és hangszalagok.

⁂

Az emlékek gazdag csokrát lehetne egybekötni, ha szerte a nagy világon élő magyarok leírnák személyes élményeiket a mártír-bíborosról, és elküldenék a Kardinal Mindszenty Stiftung címére:

9490 Vaduz, Liechtenstein
Florinsgasse 7.